

ADVENDIAJA KOLMAS PÜHAPÄEV AD 2025
2Pt 1:19–21 (Ml 3:23–24; Mt 11:11–19 või Jh 1:35–37)

19 Ja nii on meil midagi kindlamat prohvetisõnast ja te teete hästi, kui panete tähele seda nagu lampi, mis paistab hämaras paigas, kuni päev hakkab hahetama ning koidutäht tõuseb teie südameis.

20 Seda mõistke esmalt, et ühtki prohvetiennustust Pühakirjas ei või omapäi seletada,

21 sest iialgi pole ühtegi prohvetiennustust esile toodud inimese tahtel, vaid Pühast Vaimust kantuina on inimesed rääkinud, saades sõnumi Jumala käest.

Ja meil on kindlaim prohvetlik sõna, mille suhtes teete hästi seda tähele pannes kui pimedas paigas paistvat lampi, kuni päev läbi murrab ja Puhtetäht tõuseb teie südameis, mõistes ennekõike seda, et ükski Pühakirja prohvetikuulutus ei sünni isepäi seletamisest. Pole ju prohvetikuulutust ealeski toodud esile inimese tahtel, vaid Pühast Vaimust kantuna on inimesed rääkinud Jumalast lähtuvat.

Sissejuhatus

Traditsioonilise käsitlemise järgi on Peetruse teise kirja autoriks, nagu kirja esimeses salmis öeldakse, apostel Peetrus ning see on kirjutatud Roomas mitte palju enne tema märtrisurma aasta 64 paiku. Kirja alguses viitab apostel ka ise oma peatsele surmale, tuues ühtlasi esile, et see ongi kirja peamiseks ajendiks: «Seepärast ma tahan teile kõike seda üha meelde tuletada, kuigi te seda küll teate ja olete kinnitatud teile antud tões. Ma pean aga õigeks teid meenutamise abil virgutada, niikaua kui ma olen selles telgis, teades, et mu telgi mahavõtmine on varsti käes, nagu ka meie Issand Jeesus Kristus on mulle seda teatanud.» (2Pt 1:12–14)

Kirjas mainitakse ka Peetruse esimest kirja (2Pt 3:1), seega on mõlemal kirjal sama adressaat, peamiselt Väike-Aasia kristlikud kogudused (vrd 1Pt 1:1). Apostel rõhutab, et tema sõnum ei tulene inimlikust tarkusest ega rajane mingitel kavalasti sepitsetud müütidel, vaid sellel, mida ta on oma silmaga näinud (2Pt 1:16), ning manitseb oma lugejaid pidama kinni autentsest tunnistusest ja õigest, Pühakirja adekvaatsel tõlgendamisel rajanevast õpetusest.

Kirja keskmine osa, s.t teine peatükk on suunatud otseselt valeprohvetite vastu, kes ajavad taga omakasu ning püüavad inimesi neid eksitades hukatusse saata. Lisaks väärale õpetusele paneb apostel neile süüks lihalikku rüvedust, s.t kõikvõimalikku kõlvatust: «Ent need on nagu mõistmatud loomad, kes on loomu poolest sündinud püüdmiseks ja hukkamiseks; nad teotavad seda, mida nad ei mõista, ja hukuvad oma hukatuses, karistatuna ülekohtu eest ülekohtu palgaga. Nad peavad lõbuks priisata päise päeva ajal, need mustuse- ja häbiplekid, kes turgutavad end oma lõbudes, kui nad

pidutsevad koos teiega. Nende silmad on täis abielurikkumist ning neil ei saa kunagi patust küllalt, nad ahvatlevad kõikuvaid hingi, neil on ahnitsema harjunud süda, nad on needuse lapsed.» (2Pt 2:12–14)

Äärmiselt mõtlemapanev on peatüki lõpul seisev tõdemus, et paraku näivad need, kes on pärast kristlaseks saamist Temast ära pöördunud, olevat võimetud uueks ja püsivat vilja kandvaks meeleparanduseks (2Pt 2:20–22).

Peetruse teise kirja viimane peatükk on pühendatud tulevasele n-ö maailma lõpule, milles hävib kõik praegune ja mille järel Jumal kingib omadele uued taevad ja uue maa. Et mitte koos praeguse maailmaga hukkuda, vaid saada osa uuest, peavad kristlased ustavalt hoolt kandma, et nad leitaks Jumala ees «veatuina ja laitmatuina rahu» (2Pt 3:14) ega laseks end kiskuda kaasa «kõlbluseta inimeste eksitustega», nii et nad «ei langeks ära oma kindlalt aluselt», vaid kasvaksid «meie Issanda ja Päästja Jeesuse Kristuse armus ja tundmises» (2Pt 2:17j).

Niisiis ei ole Peetruse teise kirja kontekstiks mitte niivõrd väljastpoolt tulevad ohud (kristlaste tagakiusamine), kuivõrd kogudusi lõhestavad ja eksitavad valeõpetused, mille vastu Peetrus seab enda ja teiste apostlite kui evangeeliumi sündmuste vahetute tunnistajate autoriteedi – lisades ehk veidi ootamatult ka viite Paulusele ja tema kirjadele (2Pt 3:15j). Tuleb tõdeda, et suurest ajalisest distantsist hoolimata ei ole Peetruse teise kirja sõnum tänapäevalgi oma aktuaalsusest kübetki kaotanud.

Keelelisi märkuseid

Midagi kindlamat – βεβαιότερον – sõna βέβαιος – «kindel», «püsiv» – tuleneb sõnast βάσις, mis antud kontekstis tähistab kindlat jalgealust, teed, millel on kindel astuda.

Prohvetisõnast – τὸν προφητικὸν λόγον – sõna προφητικός tähendab «prohvetlik». Selle aluseks olev sõna προφήτης – «prohvet» – tuleneb verbist φημί – «ütleva», «lausuma», «teada andma», millele on lisatud eesliide πρό – «ees», «ette». Väljend on omastavas käändes, nii et sõnasõnalt tuleks tõlkida: «omame kindlamat prohvetlikku sõna»¹.

Teete – ποιεῖτε – sõna ποιέω tähendab «tegema», «teostama», ka «looma».²

Hästi – sõna καλῶς tähendab «ilusti», «kaunilt», «hästi», «õigesti», ka «aupaklikult».

Kui panete tähele – προσέχοντες – sõna προσέχω – «tähele panema», «tähelepanu

¹ 1739. aasta Piiblis: «meil on üks kindlam prohvetide sanna»; 1968. aasta piiblitõlkes: «meil on veel kindlam prohvetlik sõna».

² Muuhulgas on siit pärit ka sõna ποίημα – «teos», «poeem» –, nt Ef 2:10: «Sest meie oleme Tema teos...», mida võiks tõlkida ka: «Meie oleme Tema loome...» või: «Meie oleme Tema poeem...»

pöörama», «tähelepanelik olema» – kaastähenduseks on ka tähele pandule positiivselt, innukalt reageerimine, kaasa elamine, tagasiside andmine.

Lampi – λύχνω – sõna λύχνος – «lamp», «valgusti», «lühter» – tuleneb sõnast λευκός – «valge», «särav», «hiilgav», «kirkas».

Hämaras – αὐχμηρός – sõna αὐχμηρός tähendab «räpane», «must», «määrduvad», «hägune», «sombune», «pime».

Hakkab hahetama – διαυγάση – sõna διαυγάζω tähendab sõnasõnalt «läbi särama», tähistades siin esimeste päikesekiirte läbimurdmist ööpimedusest.

Koidutäht – sõna φωσφόρος koosneb sõnadest φῶς – «valgus» – ja φέρω – «kandma», ka «tooma» – ning tähendab sõnasõnalt: «valgusetooja», «valgusekandja».³ Ühtlasi tähistab φωσφόρος Veenust ehk Koidu- (või Ao- või Puhte-) ja Ehatähte.

Südameis – ἐν ταῖς καρδίαις – sõna καρδία – «süda» – tähistab piltlikult n-ö sisemist inimest, s.t eneseteadvust, eriti hinge ja vaimu keskmene, mõtete, tunnete, soovide, igatsuste, püüdluste «asupaigana», elujõu ja tahte allikana.

Mõistke – γινώσκοντες – sõna γινώσκω tähendab «tundma õppima», «tunda saama», «teadma», «mõistma», «taipama», «[jätkuva, kasvava kogemuse kaudu] tunnetama».

Ei või – οὐ γίνεται – sõna γίνομαι tähendab «saama», «sündima».

Seletada – ἐπιλύσεως – sõna ἐπίλυσις tähendab sõnasõnalt «lahti sidumine», «lahti/valla päästma», ülekantult «[lahti] seletamine», «interpreteerimine».

Vaimust – πνεύματος – sõna πνεῦμα tuleneb verbist πνέω – «hingama», «puhuma» – ja tähistab sarnaselt heebrea sõnale נִיחַם nii vaimu, tuult kui ka hingeõhku.

Sisuline analüüs

Peetrus mõistab ennast ja tutvustab end ka oma lugejatele kui «Jeesuse Kristuse sulane (δοῦλος – «ori») ja apostel», iseloomustades lugejaid kui neid, «kelle osaks on saanud... sama kallis usk meie Jumala ja Päästja Jeesuse Kristuse õiguse läbi» (2Pt 1:1). Järgnevalt meenutab apostel oma lugejaile, et see on Kristuse jumalik vägi, mis on meile «kinkinud kõik, mis on vajalik eluks ja vagaduseks» ning «kõige kallimad ja suuremad töötused», mille kaudu Temasse uskujad saavad «põgeneda kaduvusest, mis valitseb maailmas himude tõttu, ja saada jumaliku loomuse (φύσις) osaliseks» (2Pt 1:3–4).

³ Ladina keeles on selle vasteks *Lucifer* – nimi või tiitel, mis ei tähistaks kristlikus traditsioonis mitte ainult saatana, vaid ka Teda, keda saatana matkida üritab, s.t Kristust.

Taolisest armu ja jumaliku väe annist osasaamisega kaasneb kohustus – või kutsumus – arendada «oma usus voorust, vooruses tunnetust, tunnetuses kasinust, kasinuses kannatlikkust, kannatlikkuses vagadust, vagaduses vennalikkust, vennalikkuses armastust» (2Pt 1:5–7), et kanda vilja Issanda Jeesuse Kristuse tundmises (vrd 2Pt 5:9) ning kindlustada endale «takistamatu sissepääs...igavesse kuningriiki» (2Pt 2:11).

Peetrus peab oma kohuseks – vaadates vastu teda peagi ees ootavale märtrisurmale – kõike seda oma lugejatele tõsiselt ja tungivalt meelde tuletada, et hoida neid sattumast eksiõpetajate hukatusliku mõju alla ning kanda hoolt selle eest, et tõde ja õiget, eluandvat valgust kandvat õpetust mäletataks ja järgitaks ka pärast tema lahkumist (vrd 2Pt 1:12–15). Peetrus teab, et Issanda taastuleku viibides võivad kristlased muutuda loiuks ja usust taganeda (vrd 2Pt 3:1–4).

On oluline tähele panna, et Peetrus mitte ei ürita argumenteerida, toetudes või apelleerides inimlikule tarkusele, vaid rajab oma kuulutuse ühelt poolt reaalsele isiklikule kogemusele, teisalt aga Pühadele Kirjadele ehk sellele, mida ta nimetab Pühakirja prohvetikuulutuseks. Taoliseks põhjanevaks kogemuseks oli Peetruse jaoks Kristuse muutmine või kirkastamine, mille pealtnägijaks ta sai koos Sebedeuse poegade Johannese ja Jaakobusega (vt Mt 17:1 par). Jeesuse jumalikkuse nägemine vabastas Peetruse vajadusest arutleda selle üle, kas ja kes Jeesus oli või on, tal ei olnud enam tarvis pidada nõu liha ega verega (vrd Mt 16:17), kuna ta oli ise näinud Kristuse jumalikku kirkust ja Tema riiki (vrd Lk 9:27) ning teadis, et tal pole minna kellegi teise juurde, kuna üksnes Jeesusel on igavese elu sõnad ja Ta on Jumala Püha (Jh 6:68j).

Sellest isiklikust kogemusest veelgi olulisem oli Peetruse jaoks aga Pühakirja tunnistus. Paraku ei anna viimased eestikeelsed tõlked Peetruse mõtet õigesti edasi, kuna nende põhjal jääb mulje, nagu vastandaks Peetrus vanad prohvetikuulutused oma isiklikule kogemusele ning peaks viimast esimestest isegi kindlamaks: «Ja nii on meil midagi kindlamat prohvetisõnast...» (2Pt 1:19) Kuigi sõna βεβαιότερον näol on siin tegemist keskvõrdega («kindlam», «püsivam»), ei ole see mõeldud vastandusena, eriti veel isikliku kogemuse kasuks prohvetisõna arvel, vaid isiklikku kogemust toetava kinnitusena, mida tuleks tõlkida (*koineele* omaselt) kas ülivõrdena või lihtsalt «väga kindel»: «Ja meil on kindlam/väga kindel prohvetlik sõna, mille suhtes teete hästi seda tähele pannes kui pimedas paigas paistvat lampi...»

Niisiis lisab Peetrus eelnevas lõigus kirjeldatud isiklikule kogemusele Pühakirja kindla tunnistuse – mõlemad on suunatud valeprohvetite vastu, kes kahtlevad nii Kristuses kui Temas teostunud lunastuses, iseäranis aga Kristuse tagasitulekus: «Teiegi sekka tuleb valeõpetajaid, kes vargsi toovad sisse hukutavaid eksiõpetusi ja salgavad ära Issanda, kes on nad vabaks ostnud. [...] Seda teadke esmalt, et viimseil päevil tuleb pilkesõnadega pilkajaid, kes käivad iseenese himude järgi ja ütlevad: «Kus on Tema tulemise tõotus? Sest pärast seda, kui isad on läinud magama, on jäänud kõik nõnda nagu loomise algusest peale.»» (2Pt 2:1; 3:3j)

Kui Kristuse muutmisest kõneldes kinnitas Peetrus, et see, mida tema ja teised apostlid kuulutavad, ei ole «mingi targutav müüt» (2Pt 1:16), vaid Jumala reaalne eneseilmutus, siis nüüd rõhutab ta iidsete prohvetikuulutuste – tegelikult kogu Pühakirja – vankumatut autoriteeti, vaikumisi mõista andes⁴, et kogu Pühakiri kuulutab Kristust – täpselt nii, nagu oli öelnud Jeesus ise: «Te uurite pühi kirju, sest te arvate nendest saavat igavese elu – ja just need on, mis tunnistavad minust.» (Jh 5:39)⁵

Seejuures on Peetrus veendunud, et Pühakiri – mille hulka ta ei arva mitte üksnes vanade prohvetite raamatuid, vaid ka Pauluse kirju⁶ – on eksimatu ja jumalikku päritolu. Paraku tuleb taas tõdeda, et eestikeelne tõlge ei pruugi olla päris adekvaatne: kahtlemata on õige, et «ühtki prohvetiennustust Pühakirjas ei või omapäi seletada» (2Pt 1:20), ent sõnasõnalt tõlkides seisneb Peetruse mõte pigem selles, et prohvetikuulutused ei ole kellegi isiklik meelevaldne väljamõeldis, s.t «ükski Pühakirja prohvetikuulutus ei sünni isepäi seletamisest». Peetrus kordab sedasama mõtet järgmises salmis: «Ialgi pole ühtegi prohvetiennustust esile toodud inimese tahtel, vaid Pühast Vaimust kantuina on inimesed rääkinud, saades sõnumi Jumala käest.» (2Pt 1:21)

Pühakiri ei sünni inimeste oma mõttemõlgutustest, olgu või filosoofilistel ja religioossetel teemadel, ega nende meelevaldsest interpreteerimisest, vaid tõelised prohvetid saavad selle, mida nad räägivad (või kirjutavad), Jumala enda käest, tegemist on Tema sõnaga, mille inimesed on – kahtlemata igaüks oma annete kohaselt ja igaüks oma eripärase stiiliga – edasi andnud. Just seetõttu ongi prohvetikuulutused midagi väga kindlat – vastandina isehakanud «prohvetite» väljamõeldistele, nende tühistele ja õõnsatele sõnadele (2Pt 2:18) ja neist tulenevatele eksitustele.

Tõelised prohvetikuulutused, mis lähtuvad Jumalast endast, on otsekui pimedas, sombuses paigas – just sellisena näeb Peetrus praegust maailma kõiges tema patu rüveduses ja saastas (vt eriti 2Pt 2) – särav lamp, mida tuleb tähele panna, millest tuleb ilmtingimata kinni hoida, kuna see on ainus, mis näitab meile tõe Jumala, Kristuse ja

⁴ Otsesõnu ütleb Peetrus seda oma esimeses kirjas: «Seda päästet on hoolega otsinud ja selle üle juurelnud prohvetid, kes on ennustanud seda armu, mis teile on tulnud. Nad püüdsid välja uurida, mille kohta ja millisest ajast andis teateid nendes olev Kristuse Vaim, tunnistades ette Kristuse kannatusi ja neile järgnevat kirkust.» (1Pt 1:10j)

⁵ Vrd ka Lk 24:25–27: ««Oh te mõistmatud ja südameilt pikaldased uskuma seda kõike, mis prohvetid on rääkinud! Eks Messias pidanud seda kannatama ja oma kirkusesse minema?» Ja hakates peale Moosesest ja Prohvetitest, seletas Jeesus neile ära kõigist kirjadest selle, mis Tema kohta käib.» ja Lk 24:44–46: ««Need on mu sõnad, mis ma teile rääkisin, kui ma olin alles teiega, et kõik peab täide minema, mis Moosese Seaduses ja Prohvetites ja Psalmides minu kohta on kirjutatud.» Siis Ta avas nende mõistuse kirjadest aru saama ja ütles neile: «Nõnda on kirjutatud, et Messias pidi kannatama ja kolmandal päeval üles tõusma surnuist.»»

⁶ «Meie Issanda pikka meelt pidage päästeks, nõnda kui ka meie armas vend Paulus teile on kirjutanud temale antud tarkust mööda. Sama ütleb ta kõikides kirjades, kus ta räägib neist asjust. Nendes on küll mõndagi raskesti mõistetavat, mida õppimata ja kõikuva inimesed väänavad nagu muidki raamatuid iseendale hukatuseks.» (2Pt 3:15j)

lunastuse kohta seni, kuni jõuab kätte aeg, mil meil pole seda enam tarvis, kuna Kristus tuleb ise tagasi ja on valguseks neile, kes Talle ustavaks jäävad.

Peetrus võrdleb Kristuse naasmist aovalgusega, esimeste päikesekiirte tungimisega läbi ööpimeduse, Koidutähe tõusmisega – aga mitte enam hommikutaevasse, vaid nende südameisse, kes järgivad Kristust ning hoiavad oma silme ees Tema sõna lampi. Kristus ise ongi too Koidutäht, nagu Ta ütleb Ilmutusraamatus: «Mina olen Taaveti juur ja sugu, särav koidutäht.» (Ilm 22:16) Tema ongi see juba Moosese päevil ette kuulutatud Jaakobi täht, kelle käes on igavene valitsuskepp (vrd 4Ms 24:17). Jeesus on maailma valgus – ükski, kes järgneb Temale, «ei käi pimeduses, vaid tal on elu valgus» (Jh 8:12).

Nende osaks, kes «on kord ära põgenenud maailma saastast meie Issanda ja Päästja Jeesuse Kristuse tunnetuse kaudu, pärast aga jälle vajuvad sellesse saasta ja jäävad alla» (2Pt 2:20), on «määratud pilkane pimedus» (2Pt 2:17), seepärast tuleb prohvetite ja kogu Pühakirja tunnistust hoolega silmas pidada, sellest kinni hoida ja seda järgida, kindlustades nõnda «oma kutsumist ja äravalimist» (2Pt 1:10), et pärida «takistamatu sissepääs meie Issanda ja Päästja Jeesuse Kristuse igavesse kuningriiki» (2Pt 1:11).

Jutluseks

Advendiaja kolmanda pühapäeva keskmes on tunnistus Kristuse ligiolust ja [peatsest] tagasitulekust. Vanakirikliku traditsiooni järgi kannab advendiaja kolmas pühapäev nime *Gaudete* – «Rõõmustage!». See nimi pärineb apostel Pauluse üleskutsest olla ikka rõõmus Issandas, kuna Issand on ligidal (Fl 4:4-7). Kuigi luterlikus (ja mõnes teiseski) traditsioonis on see Epistel koos rõõmu (ja Issanda tulemise vahetu ligioleku) temaatikaga nihutatud jõulueelsele pühapäevale, peaks ka advendiaja kolmanda pühapäeva rõhutatumalt meelesparanduslik iseloom pöörama meie pilgud Issandale, kelle tulemist me ootame.

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on advendiaja kolmanda pühapäeva teise lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks prohvet Malaki ettekuulutus (Ml 3:23–24) Issanda päevast ja selle eel tulevast prohvet Eelijast, kelle Jeesus pühapäeva Evangeeliumis (Mt 11:11–19) samastab Ristija Johannesega, manitsedes tema näitel võtma tõsiselt nii Jumala Seadust kui prohveteid, et me ei osutuks nende sarnaseks, kellel on küll kõrvad, aga kes ei kuule, vaid leiavad alati põhjuse, miks Jumala kutsest mitte välja teha. Ka teine võimalik evangeeliumitekst (Jh 1:35-37) kõneleb Ristija Johannesest – Hüüdjast Häälest, kelle ülesanne on osutada Jeesusele kui Jumala Tallele ning juhtida need, kes olid seni järgnenud Johannesele, Kristuse juurde.

Teise lugemisaasta Epistli esmaseks sõnumiks on tunnistus Pühakirja autoriteedist, ent see on oluline niivõrd, kuivõrd me mõistame, et kogu Pühakiri kuulutab Kristust – nii Temas teostunud lunastust kui Tema tagasitulekut kirkuses ja väes. Just sellele tuleks keskenduda ka jutluses, mille võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Advendiaeg on jõudnud poole peale. Kiriku vana traditsioon kutsub meid rõõmustama – aga mitte ainult selle üle, et varsti on jõulud, vaid eeskätt selle üle, et meie Õnnistegija Jeesus Kristus, kelle sündimist me peagi tähistame, on meid oma surma ja ülestõusmise läbi lunastanud ning tuleb taas, et avada meile takistamatu sissepääs oma igavesse kuningriiki. Et võiksime pärida Kristuse kuningriigi, peame jääma Talle ustavaks – nii usus ja õiges õpetuses kui vagas ja jumalakartlikus elus. Me ei tohi lasta ennast eksitada ei nendel, kes kahtlevad Tema päästes ja töotustes, ega nendel, kes üritavad meid meelitada kõlvatusse – olgu meelitajaiks meie enda himud või kõikvõimalikud valeõpetajad, kellest pole paraku kunagi puudust.
2. Et võiksime jääda õigesse õpetusse, ei taganeks usust ega langeks kõlvatusse, selleks peame toetuma apostlite tunnistusele ja hoidma silme ees Jumala sõna selget valgust. Apostel Peetrus kinnitab, et Pühakiri on otsekui lamp, mis paistab pimedas paigas, andes meile lootust ja valgustades meie teed, kuni jõuab kätte päev, mil me seda enam ei vaja – siis, kui Kristus tagasi tuleb ja ise tõelise valgusena mitte ainult meie ees, vaid meie südames särab. Pühad Kirjad ja prohvetikuulutused, mida Pühakiri sisaldab, ei ole inimeste väljamõeldis, vaid Jumala enda sõna, mille Ta on Püha Vaimu läbi kinkinud neile, kes on seda edasi kuulutanud ja selle kirja pannud. Pühakirja autoriteet rajaneb selle tõelisel autoril – Jumalal.
3. See tähendab, et Pühakirja tunnistust – nii hoiatusi kui töotusi – tuleb võtta äärmiselt tõsiselt. Kui me pöörame selja Jumala sõnale ning seeläbi Jumalale ja Kristusele endale, siis on meie osaks pilkane pimedus. Kui me aga Jumala sõna ustavalt järgime ja selle töotustest kinni hakkame, siis on meil igavene elu. Kogu Pühakiri kuulutab Kristust: nii Tema inimeseks saamist, kannatusi, ristisurma ja ülestõusmist kui Tema tagasitulekut. Need, kes tunnevad ja järgivad Kristust, kes Teda ja oma vendi armastavad ning käivad «pühas eluviisis ja jumalakartuses» (2Pt 2:11), ootavad Kristuse naasmist rõõmsa julgusega kui päeva, mil Ta oma töotuse kohaselt loob uued taevad ja uue maa, kus elab õigus (2Pt 3:13).